

Alcibiades

Атински политик и пълководец, роден около 450 г. пр. Хр. Стратег на Атинското архе (съюз).

Многостранните му връзки с **Тракия** могат да се проследят в някои от най-критичните моменти от кариерата му. Първият от тях е свързан със серия скандални събития, които ескалират общественото напрежение в Атина в навечерието на Сицилийската експедиция през 415 г. пр. Хр.

Комедиографът Евполис поставя своята комедия „Бапти“, която е насочена срещу А. и неговите съобщници. Те са представени на сцената като развратни, преоблечени и гримирани като жени почитатели на тракийските **Котитии**, които изпълняват неприлични (оргиастични) танци.

Само около месец по-късно избухва скандал с оскверняването на хермите (изображения на бог Хермес). В ранното утро на 10-ти срещу 11-ти май атиняните откриват, че статуите, които стоят в предверията на частните жилища и в храмовете, са скопени. Тукидид¹ съобщава, че те смятат тази афера за много сериозна, защото в нея виждат предзнаменование за поход и същевременно заговор за държавен преврат и унищожаване на демократичния строй [*Thuc. 6, 27, 3*].

В хода на разследването се появяват доноси, че успоредно с деянието на хермокопидите (скопители на херми) в някои частни домове са профанирани Елевзинските мистерии. Тези обвинения засягат най-вече А. Те са подхванати от най-вече онези, които са недоволни от него понеже е пречка да застанат здраво начело на народа и смятат, че ако го прогонят, ще станат първи в държавата [*Thuc. 6, 28, 2*]. Така те тълкуват аферата с мистериите и оскверняването на хермите като насочени към премахване на демократичния строй. Въпреки обявените щедри награди за сведения, акцията срещу А. не успява. Но, когато в Народното събрание тримата стратегии-хегемони на Сицилийската експедиция (военни предводители с неограничени правомощия), А., Никий и Ламах, трябва да обявят последните си инструкции преди отплаването на флота, някой си Питоникос се появява и декларира, че А. е профанирал Елевзинските мистерии в един частен дом.

Според сведенията на доносниците, по същото време в някои атински къщи са забелязани мистерии, които напомнят Елевзинските. Те твърдят, по думите на Плутарх, че някой си Теодор разиграва ролята на глашатай, Пултион - на факлоносец, сам А. - на главен жрец, а останалите приятели присъстват и при това се наричат един друг „мисти“ [*Plut., Alc. 19*]. От Андокид [*1, 12 и 14*] и Павзаний [*1, 2, 5*] се научава, че кощунството е извършено в дома на Пултион. Тъй като стратегът е защитен от обичайните тъжби от извънредните си прерогативи, той е уязвим само в случай на жалба (е, saggel...а), прилагана при извънредно опасни престъпления като посегателство спрямо

демократията или опит за налагане на тирания.

Такава жалба внася Андрокъл с обвинението, че А. е създал хетерия (приятелски кръг), за да прави реформи, и че именно нейните членове подражават на Елевзинските мистерии [*Isocr. 16, 6*]. Въпреки настояванията на стратега за незабавно съдебно разследване преди да потегли на Сицилийската експедиция, неговите противници успяват да наложат той да замине в определения срок, а да бъде съден, когато се завърне.

Веднага след отплаването на флота против А. е предявено официално обвинение в престъпление спрямо държавата (*grafÁ parĕnomon*), което е предхождано от това в безбожие (*εσεβε...aj graf»*). По този начин сценарият на Евполисовата комедия „Бапти“ сякаш получава нова, по-скандална реализация на атинската политическа сцена.

Комбинираните сведения на Тукидид, **Аристофан**, Дурис от Самос и Плутарх свидетелстват, че връзката на стратега с нетрадиционни за класическия атински полис идеи от втората половина на V в. пр. Хр. не е случайно хрумване на комедийната фантазия. Редица предавани като анекдотични и „ексцентрични“ прояви на А. поставят неговата фигура в определено отношение към представи от тракийската политико-религиозна сфера.

Особено силни са внушенията в тази посока на монументалната „птича“ държава на тракиецата **Терей** от поставената на Големите **Дионисии** през следващата 414 г. пр. Хр. комедия на Аристофан „Птиците“. Там атинският авантюрист Пейзетайрос, който напомня в много отношения на А., намира реализация на своите грандиозни политически амбиции.

Няма съмнение, че страховете на противниците на А., пред усилията му за евентуални изменения в религиозно-политическата сфера, са доста обосновани. В своето политическо поведение той се възползва от древни, неелински идеи, чрез които в рамките на атинската демокрация може да получи официална и законна санкция на извънредната си военно-политическа власт не само в Атина, а и в Атинското архе, и на евентуалната си реформаторска дейност в тази посока.

В кампанията през късната пролет на 415 г. пр. Хр. като основен аргумент на обвиненията против стратега са използвани предпочитанията му към тези чужди на класическото атинско поведение религиозни традиции, сред които мито-ритуалният комплекс на тракийските Котитии заема значително място. Дали обаче те са практикувани в Атина и дали се прави опит да се включат сред нейните официални култове, подобно на Бендидиите, може само да се гадае. Все пак създадената ситуация подсказва, че още към този етап от развитието на политическата си кариера А. може би има вече някакви дипломатически контакти с тракийските, респективно одриските владетели, които стават ясно доловими едва след 408-407 г. пр. Хр.

Вторият момент от връзката на А. с Тракия се очертава в хода на драматичните събития между 412 и 408/407 г. пр. Хр., до завръщането му в Атина след като е оправдан по

обвиненията и избран отново за стратег на Атинското архе. Между 407 и 405 г. пр. Хр. вече няма съмнение, че царят на одрисите **Медок** и неговият парадинаст Севт (бъдещият **Севт II**) са вече негови партньори. В отговор на това сътрудничество, вероятно наследено още от **Севт I**, А.□ получава като „дарени места“ укрепените пунктове в района на **Пактия** (на шийката на **Тракийския Херсонес**). Това са **Орни**, **Бизанте** и **Неон тейхос**.

В тези райони той се оттегля след 407 г. пр. Хр. Много е вероятно А. да търси посредничеството на одриските владетели в тези стратегически точки, за да осъществи желания контакт с **Фарнабаз** и **Тисаферн** [Thuck. 8, 5-7; срв. 15, 17, 29; Diod. 13, 34; Plut., Alk. 24; Iust. 5.2]. Това е най-подходящият момент за подобна стъпка, защото насетне центърът на военните действия се премества на изток, предимно в **Хелеспонта**, и включва като активна страна Персия.

След лятото на 412 г. пр. Хр. лакедемонците сключват съюз с Тисаферн срещу Атина именно по съвет на А. [Thuck. 8, 11-18; срв. 45; Lys. 14, 30, 36; Plut., Alk. 24; C. Nepot. 4, 7; Iust. 5, 2]. За евентуална функция на царете на одрисите като дипломатически посредници на лакедемонците с персийските сатрапи подсказва недвусмислено аналогичната ситуация по времето на управлението на **Ситалк** в началото на Пелопонеските войни (431 - 402 г. пр. Хр.).

Няма съмнение, че той поставя основите на политическа традиция, върху която стъпват по-късно **Ификрат** и **Харидем** при **Котис I** и **Керсеблепт**. Между 412 и 410 г. пр. Хр. Той вече играе активна роля в съдбата на редица стратегически важни градове по тракийското крайбрежие. **Абидос**, **Бизантион**, **Халкедон**, **Селимбрия**, **Перинт**, **Кизик** и **Лампсак** отпадат бързо от Атинския морски съюз по негово внушение [Thuck. 8, 61-63; 80; 107]. Това се оказва със съмнителна полза за евентуална кампания на Севт II в Тракийския Херсонес [Polyaen, 8, 38]. Тъкмо за този момент на преговорите Плутарх вмъква разсъжденията си за умението на А. да възприема и подражава на всякакви нрави и обичаи: „Така в Спарта той се занимава с гимнастика, държи се просто и сериозно, в Йония е изнежен, отдаден на удоволствия и лекомислие, в Тракия пиянства и се увлича от езда; в двора на сатрапа Тисаферн превъзхожда по пищност и разточителство даже персийския разкош.“ [Plut., Alc. 23]. Поведението му в Тракия се поставя непосредствено преди превъплъщенията му при Тисаферн, което подсказва косвено в кой период от живота му се осъществява това присъствие.

Между 410 и 408 г. пр. Хр. А. отново е начело на Атинския морски съюз. Но макар и обявен за стратег-автократор, на него са поверени много по-малко военни сили в сравнение с тези на стратегите **Тразибул** и Тразил. През този период А. успява да възстанови участието на полисите от тракийското крайбрежие в хелеспонтийския регион в Атинското архе и да събере пари, за да плаща на войниците, както и да стабилизира присъствието на Атина на Тракийския Херсонес.

Политическите му позиции обаче са нестабилни, което се долавя още по време на

бляскавото му и атрактивно завръщане в Атина през 408/407 г. пр. Хр., както и във взаимното недоверие между неговите бойци и атинските сили, ръководени от другите стратежи [Plutarch., Alc. 29]. Голяма част от бойците на стратега, както съобщава Плутарх в връзка със завземането на Селимбрия, са траки, „множеството от които охотно служели във войските на А. от обич и разположение към него." [Plut., Alc. 30]. Детайлите около Селимбрия също сочат и към други подбуди за участието им в контингентите на А. - възможностите за грабеж, с което тракийските наемници са прочути.

Недоверието на атиняните и ревността на стремящите се към власт отново бързо повдигат обвинения спрямо него. Плутарх разказва, че сред нападките отправени през 407 г. пр. Хр. е и това за построяването на укрепление в Тракия около Бизанте като убежище, сякаш той не може или не желае да живее в родината си [Plut., Alc., 36]. Като узнава, че атиняните избират други стратегии, А. окончателно напуска техния военен лагер, събира наемници и за собствена сметка започва да воюва срещу „нямащите цар траки". Предполага се, че е във възможностите му да води битки на страната на Севт II срещу онези, които не признават парадинастическите му права над неговите бащините владения. Така той събира много пари от пленените и заедно с това защитава от варварите пограничните елини [Plut., Alc. 36; C. Nepot. 9, 1-2]. **Ксенофонт**, като намеква отново за недоверие към А. във войската, разказва, че с една триера той отплава за **Херсонес** в принадлежащото му укрепление.

Последният епизод от „тракийската авантюра" на А. очертават събитията около катастрофалната за атиняните битка при **Егоспотами** през 405 г. пр. Хр. Според всички автори, които описват това събитие, А. следи отблизо военните действия на новоназначените атински стратегии. Той забелява, че те избрат за лагер лошо място, лишено както от пристан, така и от градове наблизко, така че им се налага да разчитат на доставки от далеч, например - от **Сестос**. Освен това не обръщат внимание на моряците, които слизат на брега и скитат където искат, без да държат сметка за вражеския флот срещу тях [Plutarch., Alc. 36; Xenoph., Hell, 2, 1].

А. споделя с атинските стратегии своите страхове и настоятелно ги съветва да преместят флота си в Сестос, откъдето могат да започнат бой, когато си поискат, но те надменно го прогонват. На излизане от лагера споделя с извеждащите го негови приятели, че ако не е оскърблението на стратегите, за няколко дни ще предизвика лакедемонците или да влезнат в морско сражение, или да напуснат корабите. Някои смятат, че той се хвали, но други му вярват, че може да доведе по суша множество тракийски стрелци и конници, да захване сражение със спартанците и да внесе смут в техния лагер. Събитията скоро доказват, че А. прекрасно разбира грешките на атиняните.

След поражението при Егоспотами, според Корнелий Непот, А. взема натрупаните си богатства и се отправя към по-северните райони на Тракия, което означава, че търси убежище в двора на Медок и евентуално съдействието му да се прехвърли във **Фригия** (Мала Азия) при доскорошния си противник Фарнабаз [C. Nepot. 9, 1-2]. Според

Плутарх, като оставя голяма част от съкровищата си в своите крепости, той преминава във **Витиния**, където е ограбен от **траките** [Plut., Alc. 37].

Докато А. е жив, у атиняните остава надежда за възраждане на тяхната военна мощ. Това прекрасно разбира и лакедемонският военачалник Лизандър, който изпраща пратеници с молба към Фарнабаз да го избави от талантливия атинянин, както и става.

▣ **Ваня Лозанова**

▣ **Литература:**

Лозанова, В. 1984: Евполидовата комедия "Бапти" и някои религиозни аспекти от политиката на Алкивиад. - Филология, 14-15, 55-65.

Лозанова, В. 1993: Мито-ритуалният комплекс на тракийските Котитии. С.

Лозанова, В. 1997: Артистофановата комедия „Птиците“: ORFIKA и POLITIKA. С.

Лозанова, В. ▣ 2003: ТЕРЕЙ или драматургичният *топос* на метаморфозата. С.

Фол, Ал. 1972: Политическа история на траките. Края на второто хилядолетие до края на пети век преди новата ера. С.

Фол, Ал. 1975: Тракия и Балканите през ранноелинистическата епоха. С.

Fol, Al. 1964: Les tribus thraces dans 'oeuvre de Cornelius Nepos. - Neue Beiträge zur geschichte der alten Welt I. Alter Orient und Griechenland. Berlin, 193-202.

Lozanova, V. 1995: Eupolis' Comedy▣ "Baptai" and some Religious Aspects of the Policy of Alcibiades. - In: Colloquia Pontica 1: Archaeology around the Black Sea. Oxbow Books,▣ Oxford, 31-40.

Toepffer, I 1889: Attische genealogie. Berlin.

Toepffer, I. 1894: Alcibiades (№2). - RE, I. 2, 1516-1532.